

บันทึก

เรื่อง ปัญหาข้อกฎหมายเกี่ยวกับประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ลักษณะประกันภัย
พระราชบัญญัติประกันวินาศภัย พ.ศ.๒๕๑๐ และพระราชบัญญัติประกันชีวิต
พ.ศ.๒๕๑๐ (กรณีการประกอบธุรกิจจัดตั้งโครงการกองทุนสมรสของบริษัท
สินสมรสไทย จำกัด)

กระทรวงพาณิชย์มีหนังสือด่วนมาก ที่ พณ ๐๘๐๓/๕๕๗ ลงวันที่ ๓๑ มกราคม ๒๕๖๗ ถึงสำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา ความว่า เนื่องจากกระทรวงพาณิชย์ได้รับรายงานจากสำนักงานประกันภัยว่า บริษัทสินสมรสไทย จำกัด ซึ่งตั้งอยู่เลขที่ ๑๑๒๙/๑๔๓ ชั้น ๗ อาคารสหกรณ์เคหสถาน ถนนเทอดดำริ แขวงดุสิต เขตดุสิต กรุงเทพมหานคร ได้ดำเนินการประกอบธุรกิจจัดตั้งโครงการกองทุนสมรสขึ้น โดยบริษัทดังกล่าวรับสมัครบุคคลที่ยังไม่มีคู่สมรสเข้าร่วมเป็นผู้ถือโครงการกองทุนสมรส และผู้สมัครเข้าร่วมเป็นผู้ถือโครงการกองทุนสมรสจะต้องชำระเงินค่าธรรมเนียม ค่าบริการ และเงินสำรองกองทุนสมรส ให้แก่บริษัทตามเงื่อนไขและอัตราที่บริษัทกำหนด เมื่อผู้ถือโครงการกองทุนสมรสมีการสมรสถูกต้องตามกฎหมายแล้วจะได้รับเงินกองทุนสมรสในกลุ่มของตนจากบริษัทตามจำนวนและเงื่อนไขที่บริษัทกำหนด ดังนั้น จึงมีปัญหาข้อกฎหมายว่า การประกอบธุรกิจดังกล่าวของบริษัทสินสมรสไทย จำกัด จะเป็นการประกอบธุรกิจประกันภัยตามนัยแห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ พระราชบัญญัติประกันวินาศภัย พ.ศ.๒๕๑๐ และพระราชบัญญัติประกันภัยชีวิต พ.ศ.๒๕๑๐ หรือไม่ และหากการประกอบธุรกิจดังกล่าวของบริษัทเข้าลักษณะเป็นการประกอบธุรกิจประกันภัยตามกฎหมายแล้ว จะเข้าลักษณะเป็นความผิดตามพระราชบัญญัติประกันวินาศภัย พ.ศ.๒๕๑๐ หรือพระราชบัญญัติประกันชีวิต พ.ศ.๒๕๑๐ หรือไม่ อย่างไร กระทรวงพาณิชย์จึงขอให้คณะกรรมการกฤษฎีกาพิจารณาวินิจฉัยปัญหาดังกล่าวเพื่อเป็นบรรทัดฐานให้เจ้าหน้าที่ยึดถือเป็นแนวปฏิบัติต่อไป

คณะกรรมการกฤษฎีกา (กรรมการร่างกฎหมาย คณะที่ ๒) ได้รับฟังคำชี้แจงจากผู้แทนกระทรวงพาณิชย์ (สำนักงานปลัดกระทรวง และสำนักงานประกันภัย) ประกอบกับได้พิจารณาเอกสารต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการประกอบธุรกิจจัดตั้งโครงการกองทุนสมรสของบริษัทสินสมรสไทย จำกัด แล้ว ข้อเท็จจริงปรากฏว่า การดำเนินงานตามโครงการของบริษัทดังกล่าวนี้ ได้กระทำการด้วยการรับสมัครบุคคลที่ยังไม่มีคู่สมรสเข้าร่วมเป็นผู้ถือโครงการกองทุนสมรส โดยผู้สมัครจะต้องส่งเงินให้บริษัทครั้งแรกในการสมัครเป็นค่าลงทะเบียน ๑๐๐ บาท ค่าบริการ ๖๐๐ บาท และเงินสำรองกองทุนสมรส ๒๐๐ บาท สำหรับเงินสำรองกองทุนสมรสนั้น เมื่อถูกหักจ่ายไปเป็นกองทุนสมรสให้แก่ผู้ถือโครงการในกลุ่มที่กำหนดไว้รายใดแล้ว เหลือยอดเงินต่ำกว่า ๒๐๐ บาท ผู้ถือโครงการในกลุ่มนั้นจะต้องส่งเงินเข้าเป็นเงินสำรองกองทุนสมรสให้ครบ ๒๐๐ บาท ทุกครั้งตามที่บริษัทจะแจ้งให้ทราบ การขาดชำระเงินสำรองกองทุนสมรสนี้จะมีผลทำให้ขาดจากการ

เป็นผู้ถือโครงการกองทุนสมรส สำหรับประโยชน์ที่ผู้ถือโครงการจะได้รับนั้น บริษัทตกลงว่า เมื่อผู้ถือโครงการได้มีการสมรสโดยถูกต้องตามกฎหมายก็จะได้รับเงินกองทุนสมรสตามสิทธิที่กำหนดไว้ซึ่งแบ่งเป็น ๓ ระดับ คือ ระดับหนึ่ง ถ้าถือโครงการครบ ๑๒ เดือนขึ้นไปแต่ไม่เกิน ๒๔ เดือน จะได้รับเงินกองทุนสมรสจากผู้ถือโครงการในกลุ่มที่กำหนดไว้ ๑๐,๐๐๐ คน คนละ ๒ บาท เป็นเงิน ๒๐,๐๐๐ บาท ระดับสอง ถ้าถือโครงการครบ ๒๔ เดือนขึ้นไปแต่ไม่เกิน ๓๖ เดือน จะได้รับเงินกองทุนสมรสจากผู้ถือโครงการในกลุ่มที่กำหนดไว้ ๑๐,๐๐๐ คน คนละ ๓ บาท เป็นเงิน ๓๐,๐๐๐ บาท และระดับสาม ถ้าถือโครงการครบ ๓๖ เดือนขึ้นไป จะได้รับเงินกองทุนสมรสจากผู้ถือโครงการในกลุ่มที่กำหนดไว้ ๑๐,๐๐๐ คน คนละ ๔ บาท เป็นเงิน ๔๐,๐๐๐ บาท แต่ถ้าหากมีผู้ถือโครงการไม่เต็มกลุ่มที่กำหนดไว้ จะได้รับตามจำนวนที่มีอยู่ในขณะนั้น และหากผู้ถือโครงการได้สมรสก่อนที่จะถือโครงการครบระยะเวลาตามที่กำหนดไว้จะไม่มีสิทธิได้รับเงินกองทุนสมรส แต่มีสิทธิขอรับเงินสำรองกองทุนสมรสของตนคืนได้เฉพาะในส่วนที่ยังคงเหลืออยู่ตามบัญชีเงินสำรองกองทุนสมรสเท่านั้น จากสภาพการประกอบธุรกิจของบริษัทดังกล่าว กระทรวงพาณิชย์ได้พิจารณาแล้วมีความเห็นแตกต่างกันเป็น ๒ ฝ่าย คือ ฝ่ายหนึ่งเห็นว่า การสมรสถือเป็นเหตุอย่างอื่นในอนาคตดังได้ระบุไว้ในสัญญา ฉะนั้น การประกอบธุรกิจจัดตั้งโครงการกองทุนสมรสของบริษัทนี้ จึงมีลักษณะเป็นการประกันภัยตามมาตรา ๘๖๑^๑ แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ อันถือได้ว่าบริษัทสินสมรสไทย จำกัด เป็นผู้รับประกันภัยโดยทำสัญญาประกันภัยกับบุคคลใด ๆ ซึ่งต้องห้ามตามพระราชบัญญัติประกันวินาศภัย พ.ศ.๒๕๑๐ และพระราชบัญญัติประกันชีวิต พ.ศ.๒๕๑๐ แต่อีกฝ่ายหนึ่งเห็นว่า คำว่าเหตุอื่นในอนาคตดังได้ระบุไว้ในสัญญาตามที่บัญญัติในมาตรา ๘๖๑ แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์นั้น หมายความว่า นอกจากจะเป็นเหตุจากการตายของผู้เอาประกันภัยแล้ว ยังอาจจะบุเหตุอย่างอื่นในอนาคตไว้ในสัญญาเพื่อจ่ายเงินหรือค่าสินไหมทดแทนได้ แต่สำหรับการสมรสนั้นเป็นสัญญาที่ชายหญิงตกลงยินยอมเป็นสามีภริยากัน^๒ และจะสมบูรณ์ต่อเมื่อได้จดทะเบียนตามมาตรา ๑๔๕๗^๓ แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ดังนั้น การสมรสจึงไม่อาจถือได้ว่าเป็นเหตุอย่างอื่นในอนาคตดังได้ระบุไว้ในสัญญาในความหมายดังกล่าว ฉะนั้น การประกอบธุรกิจของบริษัทดังกล่าวจึงไม่มีลักษณะเป็นการประกันภัยตามมาตรา ๘๖๑ แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ โดยเหตุนี้ กระทรวงพาณิชย์จึงขอหารือว่า การประกอบธุรกิจของบริษัทสินสมรสไทย จำกัด เป็นการประกอบธุรกิจประกันภัยตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ พระราชบัญญัติประกันวินาศภัย พ.ศ.๒๕๑๐

^๑มาตรา ๘๖๑ อันว่าสัญญาประกันภัยนั้น คือสัญญาซึ่งบุคคลคนหนึ่งตกลงจะใช้ค่าสินไหมทดแทน หรือใช้เงินจำนวนหนึ่งให้ในกรณีวินาศภัยหากมีขึ้น หรือในเหตุอย่างอื่นในอนาคตดังได้ระบุไว้ในสัญญา และในการนี้บุคคลอีกคนหนึ่งตกลงจะส่งเงินซึ่งเรียกว่า เบี้ยประกันภัย

^๒ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์

มาตรา ๑๔๕๘ การสมรสจะทำได้ต่อเมื่อชายหญิงยินยอมเป็นสามีภริยากัน และต้องแสดงการยินยอมนั้นให้ปรากฏโดยเปิดเผยต่อหน้านายทะเบียนและให้นายทะเบียนบันทึกความยินยอมไว้ด้วย

^๓มาตรา ๑๔๕๗ การสมรสตามประมวลกฎหมายนี้จะมีได้เฉพาะเมื่อได้จดทะเบียนแล้วเท่านั้น

และพระราชบัญญัติประกันชีวิต พ.ศ.๒๕๑๐ หรือไม่ และหากการประกอบธุรกิจของบริษัทดังกล่าวเข้าลักษณะการประกอบธุรกิจประกันภัยตามกฎหมายแล้ว จะเข้าลักษณะเป็น ความผิดตามพระราชบัญญัติประกันวินาศภัย พ.ศ.๒๕๑๐ หรือพระราชบัญญัติประกันชีวิต พ.ศ.๒๕๑๐ หรือไม่ อย่างไร

คณะกรรมการกฤษฎีกา (กรรมการร่างกฎหมาย คณะที่ ๒) ได้พิจารณาปัญหาดังกล่าวแล้วมีความเห็นว่า ในเบื้องต้นพึงเข้าใจเสียก่อนว่า การพิจารณาว่ากิจการใดจะเป็นการประกอบธุรกิจประกันภัยซึ่งจะต้องอยู่ในความควบคุมของกระทรวงพาณิชย์หรือไม่ นั้น ไม่อาจพิจารณาจากบทบัญญัติตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์แต่เพียงประการเดียวเพราะบทบัญญัติตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ลักษณะประกันภัย มิได้บัญญัติถึงการประกอบธุรกิจประกันภัยไว้แต่อย่างใด แต่ได้บัญญัติถึงความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลต่อบุคคลซึ่งได้ตกลงทำสัญญาประกันภัยกันว่าแต่ละฝ่ายจะมีหน้าที่และความรับผิดชอบที่ต้องปฏิบัติต่อกันอย่างไร ฉะนั้น การพิจารณาในปัญหาดังกล่าวจึงต้องพิจารณาจากกฎหมายที่บัญญัติเกี่ยวกับการควบคุมการประกอบธุรกิจประกันภัยโดยเฉพาะว่า มีความประสงค์ที่จะให้กรณีใดบ้างที่ถือว่าเป็นการประกอบธุรกิจประกันภัยซึ่งจะต้องอยู่ในความควบคุม^๔ ดังนั้น สำหรับปัญหาว่าข้อตกลงระหว่างบริษัทสินสมรสไทย จำกัด กับผู้ถือโครงการ จะเข้าลักษณะประกันภัยตามมาตรา ๘๖๑^๕ แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ หรือไม่ จึงไม่เป็นประเด็นสำคัญที่จะนำมาพิจารณาในเรื่องนี้ คงมีแต่ประเด็นที่ว่า การประกอบธุรกิจของบริษัทสินสมรสไทย จำกัด จะเป็นการประกอบธุรกิจประกันวินาศภัยตามพระราชบัญญัติประกันวินาศภัย พ.ศ.๒๕๑๐ หรือเป็นการประกอบธุรกิจประกันชีวิตตามพระราชบัญญัติประกันชีวิต พ.ศ.๒๕๑๐ หรือไม่ ซึ่งในประเด็นดังกล่าว คณะกรรมการกฤษฎีกา (กรรมการร่างกฎหมาย คณะที่ ๒) มีความเห็นดังนี้

๑. ในปัญหาว่าการประกอบธุรกิจของบริษัทดังกล่าวจะเป็นการประกอบธุรกิจประกันวินาศภัยตามพระราชบัญญัติประกันวินาศภัย พ.ศ.๒๕๑๐ หรือไม่ นั้น เห็นว่าพระราชบัญญัติประกันวินาศภัย พ.ศ.๒๕๑๐ ได้มีบทนิยามคำว่า “วินาศภัย” ไว้ โดยให้หมายถึง “ความเสียหายอย่างใด ๆ บรรดาซึ่งจะพึงประมาณเป็นเงินได้ และหมายความรวมถึงความสูญเสียในสิทธิ ผลประโยชน์หรือรายได้ด้วย” และเมื่อเป็นการประกอบธุรกิจในลักษณะประกันวินาศภัยจึงต้องพิจารณาประกอบกับมาตรา ๘๖๑^๖ และมาตรา ๘๖๙^๗ แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ด้วย ซึ่งเห็นได้ว่า การประกันวินาศภัยนั้น คือ การที่ผู้รับประกันภัยตกลงจะชดเชยค่า

^๔ ในปัจจุบันกฎหมายที่ควบคุมการประกอบธุรกิจประกันภัยมี ๒ ฉบับ คือพระราชบัญญัติประกันวินาศภัย พ.ศ.๒๕๑๐ ซึ่งเป็นกฎหมายที่ควบคุมการประกอบธุรกิจประกันวินาศภัย และพระราชบัญญัติประกันชีวิต พ.ศ.๒๕๑๐ ซึ่งเป็นกฎหมายที่ควบคุมการประกอบธุรกิจประกันชีวิต

^๕ โปรดดูเชิงอรรถที่ (๑)

^๖ โปรดดูเชิงอรรถที่ (๑)

^๗ มาตรา ๘๖๙ อันคำว่า “วินาศภัย” ในหมวดนี้ ท่านหมายรวมเอาความเสียหายอย่างใด ๆ บรรดาซึ่งจะพึงประมาณเป็นเงินได้

สินไหมทดแทนให้แก่ผู้เอาประกันภัยในกรณีที่มีภัยเกิดขึ้นตามที่กำหนดไว้ในสัญญา^๔ ซึ่งทำให้ผู้เอาประกันภัยต้องเสียหายอันพึงประมาณเป็นเงินได้นั้น สาระสำคัญของการประกันวินาศภัยจึงประกอบด้วยความเสี่ยงภัย (risk) ๒ ประการหนึ่ง และความเสียหายอันพึงประมาณเป็นเงินได้อีกประการหนึ่ง โดยเหตุนี้การที่บริษัทดังกล่าวได้ตกลงกับผู้ถือโครงการว่า ผู้ถือโครงการจะได้รับเงินกองทุนสมรสเมื่อได้มีการสมรสโดยถูกต้องตามกฎหมาย จึงเป็นการประกอบธุรกิจที่ไม่ได้อาศัยความเสี่ยงภัย (risk) เป็นเงื่อนไขในการชำระหนี้ เพราะการสมรสนั้นเกิดจากความสมัครใจของชายและหญิงในอันที่จะมีความสัมพันธ์ฉันท์สามีภรรยาซึ่งเป็นไปตามสภาพของสังคมโดยทั่วไป และมีกฎหมายรับรองไว้ ลักษณะของการสมรสจึงมิใช่การเสี่ยงภัย (risk) ตามความหมายของการประกันวินาศภัย และการสมรสนั้นไม่ก่อให้เกิดความเสียหายอันพึงประมาณเป็นเงินได้นั้น การประกอบธุรกิจของบริษัทดังกล่าวจึงมิใช่การประกันวินาศภัย และไม่อยู่ภายใต้บังคับพระราชบัญญัติประกันวินาศภัย พ.ศ.๒๕๑๐

๒. ในปัญหาว่าการประกอบธุรกิจของบริษัทดังกล่าวจะเป็นการประกอบธุรกิจประกันชีวิตตามพระราชบัญญัติประกันชีวิต พ.ศ.๒๕๑๐ หรือไม่ นั้น เห็นว่า เมื่อการประกอบธุรกิจของบริษัทดังกล่าวดำเนินการโดยจัดตั้งกองทุนสมรสขึ้น และผู้ถือโครงการจะได้รับเงินกองทุนสมรสนั้นเมื่อได้มีการสมรสโดยถูกต้องตามกฎหมายแล้วเช่นนี้ เงื่อนไขในการใช้เงินในกรณีดังกล่าวจึงมิได้อาศัยความทรงชีพหรือมรณะของบุคคลคนหนึ่ง จึงมิใช่การประกันชีวิตตามมาตรา ๘๘๙^๕ แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ฉะนั้น การประกอบธุรกิจในกรณีนี้จึงไม่อยู่ภายใต้บังคับของพระราชบัญญัติประกันชีวิต พ.ศ.๒๕๑๐

กล่าวโดยสรุป คณะกรรมการกฤษฎีกา (กรรมการร่างกฎหมาย คณะที่ ๒) มีความเห็นว่า การประกอบธุรกิจจัดตั้งโครงการกองทุนสมรสของบริษัทสินสมรสไทย จำกัด มิใช่เป็นการประกอบธุรกิจประกันวินาศภัยและประกันชีวิต ตามพระราชบัญญัติประกันวินาศภัย พ.ศ. ๒๕๑๐ และพระราชบัญญัติประกันชีวิต พ.ศ.๒๕๑๐ ซึ่งอยู่ภายใต้ความควบคุมของกระทรวงพาณิชย์

“มาตรา ๘๖๗

ฯลฯ

ฯลฯ

ฯลฯ

ฯลฯ

กรมธรรม์ประกันภัย ต้องลงลายมือชื่อของผู้รับประกันภัยและมีรายการดังต่อไปนี้

(๑) วัตถุประสงค์ที่เอาประกันภัย

(๒) ภัยใดซึ่งผู้รับประกันภัยรับเสี่ยง

ฯลฯ

ฯลฯ

^๔จิตติ ดิงศภัทย์ กฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยประกันภัย หน้า ๑๐อธิบายว่า การเสี่ยงภัย (risk) คือ โอกาสอันไม่แน่นอนที่อันตรายอาจเกิดขึ้นแก่บุคคลจะเป็นภัยต่อร่างกาย หรือทรัพย์สิน หรือประโยชน์อย่างอื่นของเขาก็ตาม

^๕มาตรา ๘๘๙ ในสัญญาประกันชีวิต การใช้จำนวนเงินย่อมอาศัยความทรงชีพหรือมรณะของบุคคลคนหนึ่ง

(ลงชื่อ) วัฒนา รัตนวิจิตร

(นายวัฒนา รัตนวิจิตร)

รองเลขาธิการ ฯ

รักษาราชการแทน เลขาธิการคณะกรรมการกฤษฎีกา

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

เมษายน ๒๕๖๓